

VČELKA

časopis pre školskú mládež.

Ročník III.

Turč. Sv. Martin, 15. augusta 1881.

Číslo 8.

Zo starých časov.

I. Prví ľudia. Život starých a jich prvé vynálezy.

Na posledku stvorenia a usporiadania všetkých vecí, keď už zem plodila trávu a bylinu, vydávajúc semeno, a strom, nesúci ovocie podľa pokolenia svojho; keď na velenie Božie vydaly už vody hojnosť rýb a vtáctvo letom i spevom oslavovalo Stvoriteľa; keď zem vydala zver zemskú podľa pokolenia jej, a tým všetkým prispôsobená bola za bydlisko tvorom dokonalejším: vtedy stvoril Pán Boh človeka. K obrazu svojmu stvoril Boh muža i ženu, aby panovali nado všetkou zemou i nad všelikým stvorením. Rastliny a živočíchy mali ho živiť a odievať a obveselovať, mali mu poskytovať prostriedky k zaokrýtiu potrieb telesného života, ale aj poskytovať látku k mysleniu, ku vzdelaniu ducha. Musely teda najprv všetky veci tuná byť, aby žiť mohol človek, pán zeme, obraz Boží! Povážte, deti, ako vysoko postavený bol človek, ako vyvýšil nás všetkých Pán!

Na počiatku stvoril Boh len jedného muža a jednu ženu. V jeho moci stálo stvoriť odrazu aj viac ľudí, avšak múdrosť Jeho chcela to tak, aby z týchto dvoch ľudí zaplnila sa poznenáhla zem celá. Písmo Sväté menuje týchto prvých ľudí Adamom a Evou, čo znamená muž a žena. Aby títo prví ľudia netrpeli nedostatkom a nepohodlím, ale aby pri priaznivých podmienkach životných snádnejšie zaplnili zem: vykázany jim bol za obydlie kraj bohatý na plodiny zemské, ktorý potrebnú potravu poskytoval v hojnej miere; kraj zdravý, aby nepodľahli snádno telesným nemociam, a krásny, aby obveseloval jich ducha i uchvacoval

ho. Pravdepodobne bolo toto prvé bydlisko prvých ľudí v hornejšej juhovýchodnej Asii, na hranici Persie a Indie, v okolí Kažmíru, i nazvané bolo pre krásy svoje prírodné rájom.

Od týchto prvých ľudí pochodia všetky národy zeme. Podnebie, potrava a zvyky zapríčinili ovšem mnohé premeny v ľudstve, no žiadnu takú, žeby iné podnebie a iné zvyky nemohly ju zmeniť. Podnebiem horúcej Afriky zčernela poznenáhla pleť murína a zkučeril sa jeho vlas: chladnejšie podnebie ponechalo národom svojím pleť belšú a tiahnuci sa vlas. Čínske ženy majú malú nohy, lebo od viac století panuje v Číne ten špatný zvyk, že novorodeným dievčatkam stahujú nôžky, aby len nerozrástly sa veľmi; považujú totiž malú nohu u žien za vec veľmi ozdobnú. U iných národov nachodíme končité hlavy, lebo je tam ten zvyk, že deťom hneď po narodení stláčajú hlavy na končito. Od tých istých prvých rodičov pochádzajú v bezpovednej lenosti starúci a odmierajúci obyvatelia Ohnivej Zeme na najďalšom juhu južnej Ameriky, od ktorých aj najčinnnejšie, najvyvinutejšie a vôbec najschopnejšie národy európejské. Len poznenáhla zmláha sa človek telesne a dospieva duševne; to isté platí i o celých národoch.

Prví ľudia a najbližší jich potomci trávili život nečinne a živili sa tým, čo dostalo sa jim z daru zeme. Za najprvší pokrm slúžilo jim iste ovocie stromov, a síce dla povesti starovekej predovšetkým figy. Ale iste dosť skoro obznámili sa aj so stromom kokosovým, voskrz užitočným. V strednej Asii divo rastúca réva s jej sladkochutným ovocím tiež jim nemohla zostať dlho neznámou; naše jablká, hrušky, slivky, marhulky atď. tiež odtiaľ pochádzajú; no a o pojedinných druhoch obilia, ktoré u nás umele a prácne pestované sú, tvrdia zprávy už starších prírodovedcov, že rastú tam z čiastky divo, ako u nás tráva. Práve tak nachodíme v krajoch, od Eufratu a Kašpického mora na východ ležiacich, i skoro všetky druhy našich domácich živočíchov v divom stave, ktoré ľahko privykajú ku človekovi a iste aj za pradávna sprevádzaly ho na stehovavých cestách jeho. A popri všetkom tom, čo je ešte predôležité potahom na život prvých ľudí, je to, že v krajoch nimi počiatocne obývaných zima naša nenie známa: ale vždy zelená sa pole a každoročne vďačí sa dvojou úrodou. Tak hľa mohli prví ľudia, ako ešte i teraz mnohé národy, v šťastnom tom zemepáse žiť bez práce z ponúkajúceho sa jim bohatstva darov prírodných; a kým kraje tie neboly preludnatelé, nemali sa čo báť nedostatku a hladu.

Prví ľudia stvorení boli nahí, ako i teraz prichádzame na svet, a následkom prirodzenej teploty prvého jich bydliska mohli postrádať odev aspoň na počiatku. Pozdejšie ukázala sa naň potreba a ľudia hotovili si odev tu nútení k tomu drsnejším počasím zimných, častými dažďami a vetrami vykazujúcich sa mesiacov, tu zas, že žiadala to stydlivosť,

táto vrodená nám strážkyňa dobrých mravov. — Dla svedoctva Biblie Svatej záležal prvý odev ľudský z lísta fíkového, v podobe vencov pozväzovaného. Odev to tedy, čo do rozmerov, len kusovitý; keď ale bol urobený prvý počiatok, to hľadeli si ho potom pozväzovaním ešte viacej listov doplniť. No odev tento bol nedokonalý, slabý a nedostatočný, ačkoľvek len práce zhotovený byť mohol. S porazením prvých zvierat bolo tomuto nedostatku odpomožené aspoň čiastočne; ľudia začali sa totiž odievať kožami zvieracími, ktoré pravda bez všetkého prispôsobenia surové na seba zahadzovali. Ešte podnes nachádzajú sa národy divé, ktoré nahotu svoju alebo cele ničím neodievajú, alebo jichž odev je taký počiatkový, ako hor' vypísané.

Práve tak necítili prví ľudia ani potrebu dákych zvláštnych príbytkov; listnaté stromy poskytovaly jim dostač chládku pred pálením slnca, a keď nastaly trvanlivé dažde, to utiahli sa do podzemných dier a jaskýň. Pravdepodobne trvalo to hodne dlho, kým vlastným pričinením začal si človek hotoviť príbytky.

Tak hľa, žili ľudia zpočiatku v úplnej nečinnosti, bez sebavedomia a snaby. Povedomie vrodenných mu síl muselo byť v človekovi najprv zbudené, aby myslel a pracoval, aby učil sa od iných i sám zkúmal a vynalezal. Zbudenie toto stalo sa iste vplyvom dakeho zjavu prírodného, môž byť hrôzyplného; tak vplývať mohla na človeka, veleba klenby nebeskej i hučiaci víchor, oslepujúci blesk i rachotiaci hrom! Z kade to všetko? pýtal sa človek, pozorujúc zjavy tie. Z druhej strany pobádala človeka k mysleniu i činnosti potreba. Lebo: psota je majster! Napadly ho divé zvieratá, musel sa brániť a tu vyskytla sa mu potreba cieľuprimeraných obranných prostriedkov. Prvou jeho zbraňou boli mu asi vlastné päste, nehty a zuby. Ponevác ale tieto nedostačovali, pochytil najbližší konár, alebo vodou podmytý a vetrom vyvalený mladý stromček, aby napadnutý mohol sa brániť už z daleka. Tak mal po ruke prvú opravdovú zbraň, ktorú, k vôli pohodlnejšiemu ulapeniu zastrúhajúc na jednom konci na tenšie ostrým kameňom, obdržal kyj. Tým istým spôsobom povstal i prvý oštep (pika) z drúka na jednom konci končito pristrúhaného; na tieto pripevňovali i ostré kamene. Pozdejšie, keď už známe boli kovy, okúvali kyje na spodku a oštepky nasadzovali končitými klynami. — Podobne už za veľmi dávnych čias upotreboval človek ku obrane svojej, alebo i nápadu kameň, ktorým hádzal do nepriateľa, a ponevác snadno pobadal, že od náležitého rozohnatia závisí rýchlosť letu kameňa i pádnosť rany, to rozumoval, až vynášiel tak zvaný prak (fungu), pomocou akého Dávid porazil filistinského Goliaša.

Z vynútenej obrany proti divým zverom vyvinulo sa lovectvo, pravdepodobne najstaršie to zamestnanie človekovo; lov nie len že sflil telo, ale spojený s mnohým nebezpečím, viedol i ducha k pozornosti,

rozvahe a vynálezčivosti. Že obľúbil si zamestnanie to, toho príčina bola tá, že po príklade dravcov požívajúcich mäso z usmrtených zvierat dal sa i on do ochutnania jeho a našiel, že je dobré. Mäso požívali ľudia zpočiatku surové. Či nebývalo jim pri tuhé a tvrdé? Nemyslím. Nachodia sa ešte i dnes národy divé, ktoré majú tak ostré zuby, že mäso surové môžu pohodlne žuvať a jesť. Práve také ostré zuby mali iste aj prví ľudia, dokým nestali sa rozmazanými dietkami pohodlia, a môžeme si myslieť, že také ostré zuby vyplňovali by ešte i dnes ústa naše, keby kuchárstvom neboli sme zjemneli a zuby naše neboly zatupely. Ku jiedeniu mäsa zvedla ľudí nielen zvedavosť vlastná a príklad zvierat, ale donútila jích potreba. Nemohli totiž večne zostať v rajskom kraji praotcov svojich, ale ponevác preplnili zem tú, museli prestehovať sa do krajov iných, menej požehnaných, kde keď nedostávalo sa dosavádnej potravy: ovocia, zrna a zelenín, naučila psota uspokojiť sa s tým, čoho nevšímali si prv. Jiedli tedy zvieracie mäso, ktoré dokázalo sa natolko chutným a záživným, že nezadlho stalo sa jim hlavným potravným článkom. Tak prišli zvieratá na jatku!

V loveckom zamestnaní svojom do častejšieho styku prichodiac so zvieratmi, zpozorovali ľudia, že nie všetky zvieratá sú rovnaké divé, ale že sú niektoré, ktoré ľahko privykajú ku človekovi a pridržajú sa ho, keď len nájdú pri ňom dostatočnú potravu. Z tejto skúsenosti vyvinulo sa nové zamestnanie ľudí — zamestnanie pastierske. Človek rozličným spôsobom nahromadil vókol seba ovce, kozy, rožný statok atď., choval a pestoval jich, začo podávaly mu ony potom mäso na pokrm a kožu na odev. Už Abel bol takým pastierom. — Pastieri boli pravdepodobne tí, ktorí najprv pomysľali na sriadenie dákych stánkov k bývaní, lebo stehujúc sa so stádom svojím z miesta na miesto, nenachodili všade príhodné jaskyne, ktoré chránili by jích boli pred zlým počasím alebo veľkou pálou. Prvé takéto umelo zhotovené stánky záležaly pravdepodobne len zpozohýňaných a poprepletaných konárov, pozdejšie zhotovili jích tak, že pobili do zeme koly, snád do štvorhrannu, prevesili na tieto kože z pobitých zvierat, a stánok bol hotový. Takéto stánky neposkytovali pri stehovaní za pašou žiadnych ťažkostí, lebo kože daly sa ľahko zvinúť dovedna, a dakolko príhodných kolov našlo sa všade. Až po dnes nachádzajú se celé národy pastierske na planinách Mongolskej vysočiny v Asii, ako aj v južných krajinách rozsiahlej ruskej nížiny v Europe, ktoré bývajú v stánoch a kočujúc prenášajú jích z miesta na miesto.